

Publicerad 27 jul 2008 06:58



Cirkuspedagogen Patrik Elgh med barn på en munkskola i Rangoon.

Foto: Tomas Ohlsson

Uppdrag: att sprida glädje i mörkret

Barnaögon som glittrar. Barnansikten som ler. Kan det vara ett svenskt biståndsmål? DN Söndag följde organisationen Clowner utan gränser till Burma.

DET ÄR EN AV de sista dagarna i Burma för de svenska clownerna och cirkuspedagogerna Britta Wålstedt, Magnus Jonsson och Patrik Elgh. När de gör sig redo för dagens första show rinner svetten så mycket att sminket knappt fastnar.

De tre har tillbringat två veckor vid Eden Center utanför Rangoon, ett rehabiliteringscenter för barn med funktionsnedsättning. Där har de tränat tillsammans med barn, personal och gemensamt skapat en avslutningsföreställning. Dessutom har de rest runt och spelat upp sin clownföreställning på olika barnhem.

Nu har turen kommit till det buddistiska barnhemmet Bhaddanta Pyinnya Tha Mi, beläget i Mayangone Township utanför Rangoon. De unga munklärlingarna sitter uppradade i katedrarna och gör stora ögon åt clownernas konster. För en stund är det clownens Magicos jonglering som gäller - inte den hårda vardagen i ett världens fattigaste och mest förtryckande länder.

- Vi väljer skrattet som vapen i kampen mot apati och



Kyaw Kyaw, 9 år Det roligaste var när vi kastade med bollarna. När min mamma frågade vad jag gjort under dagen med clownerna, sa jag att det var kul att leka med engelsmännen.



Hein Htet Zaw, 9 år Tjejclownen lekte med mig och det var kul. Jag vill fortsätta att träna med ringarna. Jag gillar när de snurrar i luften.

misär, säger Magnus Jonsson.

- Genom föreställningar, workshoppar och olika pedagogiska metoder försöker vi att väcka skrattet och glädjen till liv hos de barn som bäst behöver det.

UNDER DE ÖVER TIO ÅR som den svenska delen av Clownerna utan gränser funnits har de bland annat besökt barnhem i Estland, flyktingläger i Nepal, Sudan och Makedonien. För första gången skickar de artister till Burma. Britta, Magnus och Patrik har länge förberett sin resa och bland annat repeterat in en egen föreställning. De har lite olika yrkesbakgrund, dock har alla gedigen erfarenhet som cirkuspedagoger. Men detta uppdrag gör de på volontärbasis. Resa, uppehälle och material bekostas till stor del av medel från Sida och insamlingskampanjen Världens Barn.

- Om du får möjlighet att påverka människor på ett positivt sätt utanför din egen lilla skyddade verkstad tycker jag att du ska ta den chansen, säger Patrik Elgh.

- Det handlar om att skapa kontakt med humor och leken som redskap. När kommunikationen fungerar blir glädjen i gruppen stor.

När clownerna möter barnen på Eden Center under avslutningsdagen kommer alla framspringande och vill hälsa. Det kommer skurar av "Minglaba", den burmesiska hälsningsfrasen. En kille tar Magnus i handen och hälsar fyra gånger: "Minglaba, minglaba, minglaba, minglaba" - för säkerhets skull.

- Blommorna, undrar Patrik.

- Just det, säger Magnus.

De frågar var det går att köpa rosor. Några ur personalen erbjuder sig att åka till marknaden.

- Vi behöver ganska många ... 40 stycken? Eller förresten, ta 50, säger Patrik.

VÅRDARNA FÅR EN BUNT kyatssedlar och hastar i väg. Om en halvtimme ska barnen på Eden Center framföra den föreställning som de jobbat fram tillsammans med Britta, Magnus och Patrik. Rosorna är clownernas avskedspresent till sina elever.

För åtta år sedan startades Eden Center av burmeserna Lilian Gyi och Tha Uke. Bägge hade tidigare jobbat för regeringen som speciallärare respektive fysioterapeut och såg ett skriande behov av fler och bättre insatser för barn med funktionsnedsättning.

- Här finns inga lagar, ingen statistik eller välfärdssystem, säger Tha Uke.

- Funktionsnedsatta vuxna och barn har ingen som helst tillgång till det offentliga livet. Att få ett jobb eller gå en utbildning är i praktiken omöjligt.

- Dessutom är folk i allmänhet dåligt insatta i vilken situation dessa människor lever i,



Thin Thui Thy Han, 10 år □

Allting clownerna gjorde har jag fina minnen av. Det roligaste var leken ett-två-tre-stopp. Jag vill också fortsätta med diabolon. Hoppas att de kommer tillbaka snart igen.



Thinzar Htway, 18 år ■

Min favorit bland clownerna är Britta. Jag har gjort en teckning av mig och Britta när vi kastar boll. Hon är så söt och lärde mig saker jag inte kunde förut. Det var roligast att snurra tallrikar. Jag har aldrig provat det förut men nu vill jag bara fortsätta. Det var tråkigt att jonglera med ringarna. Jag kan inte böja armarna så det var omöjligt för mig.

säger Lilian Gyi.

- Den som är funktionsnedsatt ses som andra klassens medborgare.

När Lilian Gyi gick i pension kunde hon och Tha Uke förverkliga drömmen om att bygga upp sitt Eden, Burmas första och enda privata center för funktionsnedsatta barn. Genom ekonomiskt stöd från bland annat ett japanskt biståndsorgan driver de verksamheten vidare.

De barn som inte på egen hand kan ta sig till centret hämtas i minibuss. Dessutom gör ett team på två sjukgymnaster hembesök hos dem som inte nås med bil. Avgiften är fem dollar per barn och år.

- Men det finns många som inte kan betala, säger Lilian Gyi.

- För dem är det gratis.

ETT TRETTIOTAL BARN kommer varje dag till centret för att få utbildning och träning. Några är rullstolsburna, andra har autism eller Downs syndrom. Personalen vid Eden center ordnar även utflykter till offentliga platser.

- Så att folk kan se att funktionsnedsatta också är människor, säger Lilian Gyi. Edens grundare ser positivt på det långväga clownbesöket.

- Burma är ett speciellt land, säger Tha Uke.

- Vi har små möjligheter att besöka andra länder, och de funktionsnedsatta har ännu mindre möjligheter att resa härifrån. Därför är det extra viktigt med impulser utifrån, det ger oss stimulans.

En av clownernas viktigaste uppgifter under veckorna vid Eden Center är att utbilda personalen i hur cirkusträning kan användas i barnens rehabilitering. Det har Magnus Jonsson tio års erfarenhet.

Attityden han möter hos föräldrar, vårdare eller kompisar är alltid densamma var i världen han än befinner sig: "Det går inte, de kan inte."

- De flesta av oss lär oss genom att prova, säger Magnus.

- Fungerar det inte får man prova igen. Många funktionsnedsatta får inte ens prova på att misslyckas. Man skyddar dem i all välmening. Men det har motsatt verkan. Även den som har ett funktionshinder måste få misslyckas för att kunna lyckas.

MEN ÄR DETTA VERKLIGEN biståndsarbete? På vilket sätt blir världen rättvisare och bättre av att ett gäng clowners åker till Burma, ger föreställningar och tränar cirkus med funktionsnedsatta barn?

- Allting behövs, säger Patrik.

- Du kan ha kläder på kroppen och mat i magen, men det gäller att må bra i själen också.

- Genom cirkusträningen lär sig barnen samarbeta och självförtroendet stärks, säger Britta.

- Och vem vet? I förlängningen kanske det leder till att de kan göra något för ökad demokrati i sitt eget land. Att de vågar påverka.

Under andra veckan på Eden Center, anpassar cirkuspedagogerna träningen med barn och personal till den avskedsföreställning som de själva ska skapa. Magnus och Patrik spänner upp ett lakan som skynke framför publiken.

Bägge har avklippta t-tröjeärmar på huvudet för att stoppa det konstanta svettflödet. Dagens stora uppgift: att testa hur det känns att stå på en scen - en övning i tre olika etapper. Första steget är att starta bakom skynket, komma fram och hälsa på publiken och sedan gå tillbaka bakom skynket.

- Det är viktigt att vara kreativ som pedagog i sådana här sammanhang, säger Magnus.

- Barnen har olika förmåga att ta instruktioner. Dessutom kanske inte varje barn kan göra alla övningar på samma sätt.

DOCK KLARAR BARNEN övningen galant. Det är värre när de vuxna vårdarna ska göra samma sak. Ingen av dem verkar förstå Magnus och Patriks instruktioner. Då stegar specialläraren Naw Heh Clay fram till skynket, tittar ut med en clownnäsa och hälsar: "Minglaba!" Alla skrattar och efter det är även de vuxna med i leken.

Nästa steg är att göra samma sak som i etapp ett - men den här gången ska de ta med ett redskap eller annan pryl ur den cirkuslåda clownerna har med sig. I det tredje och sista steget gäller det att gå upp på scenen två och två tillsammans. Det blir särskilt stor förtjusning hos publiken när två vårdare kommer ut på scenen och börjar dansa - iförda clownnäsor! Naw Heh Clay är nöjd med vad hon ser. Personalen på vårdavdelningen och sjukgymnastavdelningen jobbar ihop på ett helt nytt sätt.

- Sådant skapar laganda, säger hon.

Clownernas sista dag på Eden Center och spänningen stiger. Det är dags för avskedsföreställningen. Britta börjar med att hjälpa alla små artister att värma upp och sträcka ut sina muskler.

- Men på scen får de göra som de vill, säger hon.

- Det finns inga rätt och fel.

BARNEN HAR DELATS upp i två grupper. De barn som inte genast ska upp på scen sitter fyllda av förväntan tillsammans med anhöriga och personal. Alla lyssnar till det tissel och tassel som försiggår bakom det uppspända vita lakanet. Patrik kommer ut för att värma upp publiken. De första applåderorna hörs knappt.

- More, more, more, uppmanar han. Applåderorna börjar tillta.

- MORE, MORE, MORE.

Nu följer rejäla applåder och de som kan stampar i golvet. Patrik försvinner bakom skynket. In kommer en liten clownpojke som börjar med att hälsa på publiken.

- Minglaba!

Sedan ramlar han en gång till vänster och en gång till höger. Bockar och får stående ovationer. Därefter följer en kille med rosa haklapp. Han gör tre snurrar med en jojo - ut. Applåder. Sedan kommer en flicka med tallrik på huvudet och clownnäsa på

näsan. Hon börjar med att applådera sig själv och kliver sedan upp på en spänd lina. Hon skrattar så mycket att hon nästan trillar ner. Efter flera unika nummer och när applåderna från föräldrar, släkt och personal till slut tystnat räcker Patrik fram en bukett med 50 röda rosor insvepta i tidningspapper till Naw Heh Clay.

- Vår tanke från början var att barnen skulle få en ros var, så duktigt som de jobbat, säger Patrik

- **MEN EFTERSOM ROSORNA** har så mycket taggar får det bli så här i stället. Som tur är har clownnäsorna inga taggar. Britta, Magnus och Patrik börjar dela ut de röda näsorna till barn, personal och publik. Efter att alla fått var sin näsa håller Lilian Gyi ett avskedstal.

- De flesta av oss trodde att clowner och cirkus inte har något med vår verksamhet att göra. Det kunde vara kul om ni kom hit och underhöll - inget mer. Men med tiden har vi sett att det finns mycket vi kan lära av er och barnen har varit mycket glada över att delta.

Efter talet kommer barnen med teckningar, armband och halsband till clownerna. Dessutom har de en rejäl överraskning. I smyg har de satt ihop egna sång- och dansnummer. Publiken bjuds på ännu en show. I slutet av föreställningen sjunger Shwe Zin Win.

- Människor ignorerar oss. Men ni visar oss kärlek. Vi är som blommor vid väggkanten. Få bryr sig om oss, men tittar du nära ser du hur vackra vi är.

Text: Fredrik Quistbergh, sondag@dn.se Foto: Tomas Ohlsson, sondag@dn.se

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.